

21

Κείμενο εργασίας της υποομάδας Β6 των Πολιτικών Θέσεων του

ΠΑΣΟΚ με θέμα:

**«Επένδυση στον Άνθρωπο: Προτεραιότητα στη γνώση, στην
εκπαίδευση και την απασχόληση»**

8/10/2004

**Συντονιστές: Γιάννης Καλογήρου, Σταμάτης Αλαχιώτης, Αλέξης
Κόκκος, Αλέξης Μπακούρος**

**Η επένδυση στον άνθρωπο (στο ανθρώπινο κεφάλαιο) αποτελεί
κεντρική προτεραιότητα του ΠΑΣΟΚ στο πλαίσιο μιας
αναπτυξιακής πολιτικής δημιουργικής ανταγωνιστικότητας και
κοινωνικής συνοχής**

Το κείμενο επιχειρεί να παρουσιάσει ένα συνολικό πλαίσιο για την
ένταξη της πολιτικής για την επένδυση στον άνθρωπο σε μια
συνολικότερη πολιτική ανάπτυξης, δημιουργικής
ανταγωνιστικότητας και κοινωνικής συνοχής που έχει σήμερα
ανάγκη η χώρα.

1. Η επένδυση στον άνθρωπο αποτελεί στρατηγική επιλογή που προωθεί την ανάπτυξη και τη δημοκρατία και πηγάζει από την αντίληψη του ΠΑΣΟΚ για την κοινωνική εξέλιξη

Η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό μιας χώρας αποτελεί ανεκτίμητο κεφάλαιο που προωθεί την ανάπτυξη, τη δημοκρατία και την ευημερία για όλους

Η επένδυση στον άνθρωπο αποτελεί **στρατηγική επιλογή και κεντρική προτεραιότητα** της προγραμματικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ. Πρωτίστως, η προτεραιότητα της επένδυσης στον άνθρωπο συνδέεται με τη φιλοσοφία και την αντίληψη για την **ανάπτυξη, για την πολυδιάστατη φύση του ανθρώπου, για την ενεργοποίηση του πολίτη και για τη λειτουργία της δημοκρατίας** που χαρακτηρίζει την **παράταξή μας**.

Σύμφωνα με την αντίληψή μας, η ανάπτυξη αν και προϋποθέτει την οικονομική μεγέθυνση δεν περιορίζεται σ' αυτήν, αλλά συνδέεται με την **επέκταση και τη διεύρυνση των δικαιωμάτων και των ωφελειών** που απολαμβάνουν οι πολίτες και γενικότερα με τη βελτίωση των δυνατοτήτων **πρόσβασης** των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων-ιδίως των ασθενέστερων- στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην Κοινωνία της Πληροφορίας, στην οικονομική εξέλιξη και στη διαχείριση των δημοσίων πραγμάτων.

Επομένως, η επένδυση στον άνθρωπο συνδέεται τόσο με την **αναπτυξιακή προοπτική** της χώρας μας όσο και με τη **δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών** στη σύγχρονη οικονομική και κοινωνική

εξέλιξη. Συνδέεται με τη διασφάλιση δουλειάς και ευημερίας για όλους, με την άρση των κοινωνικών αποκλεισμών και την ουσιαστική άμβλυνση των ανισοτήτων που ανακύπτουν και γενικότερα με την ποιότητα στην παραγωγή, στις υπηρεσίες, στη ζωή.. Πρόκειται δηλαδή για ένα σύνθετο ζήτημα ανάπτυξης, δημοκρατίας και πρωτίστως αντίληψης και φιλοσοφίας για τη ζωή και την κοινωνική εξέλιξη.

Με αυτήν την έννοια η πολιτική μας για την επένδυση στον άνθρωπο αποτελεί και ένα από τα θεμελιώδη σημεία διαφοροποίησης της σύγχρονης προοδευτικής πολιτικής που προωθούμε από τη συντηρητική λογική της Νέας Δημοκρατίας.

Όμως, η επιλογή μας αυτής συμβαδίζει και:

1. Με τις διεθνείς τάσεις και εξελίξεις σχετικά με:
 - τον διαρκώς αυξανόμενο ρόλο της γνώσης, της ανθρώπινης δημιουργικότητας και της εργασίας υψηλής ειδίκευσης και αυξημένων προσόντων στην ανάπτυξη των σύγχρονων οικονομιών και κοινωνιών,
 - τις θεμελιώδεις αλλαγές που σημειώνονται στη σύνθεση της απασχόλησης (δραστική μείωση του μεριδίου της αγροτικής παραγωγής, μείωση του μεριδίου της μεταποίησης και διεύρυνση του μεριδίου των υπηρεσιών με ταυτόχρονη αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων τόσο στη μεταποίηση όσο και στις υπηρεσίες που ασχολούνται όλο και περισσότερο με την παραγωγή και τη διάδοση της πληροφορίας και της

γνώσης και όλο λιγότερο με την παραγωγή υλικών αγαθών).

2. Με την **αναπτυξιακή προοπτική** της χώρας, που δεν μπορεί παρά να στηριχθεί:

- στην αξιοποίηση της **τεχνολογίας**,
- στο **μορφωμένο**, καλά εκπαιδευμένο και καταρτισμένο **ανθρώπινο δυναμικό**. και γενικότερα
- στη διαμόρφωση μιας **δημοκρατικής, ανοιχτής, δεκτικής στο καινούργιο, ανεκτικής και δίκαιης κοινωνίας με αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο** και με **δίκαιη κατανομή του εισοδήματος**. Με καλά πληροφορημένους και εκπαιδευμένους πολίτες, που διαθέτουν κοινωνικές και άλλες δεξιότητες, πολιτική παιδεία, ευαισθησίες και είναι εξοικειωμένοι με το διεθνές περιβάλλον και τη διαφορετικότητα.

2. Μετά από μια δεκαετή αναπτυξιακή τροχιά θα πρέπει να διαμορφωθούν οι προϋποθέσεις για τη διατήρηση και την αναζωογόνηση της αναπτυξιακής διεργασίας, για μια νέα αναπτυξιακή ώθηση

Η ελληνική οικονομία, υπό την πίεση δύο σημαντικών **εξωτερικών ωθήσεων** (ένταξη στην ΟΝΕ και διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων) που προσέδωσαν **στοιχεία πειθαρχίας** στο σύστημα, και με την κατάλληλη **πολιτική διεύθυνση** των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ

και την εντατική προσπάθεια του ελληνικού λαού, διέγραψε μια ισχυρή δεκαετή αναπτυξιακή τροχιά. Ουσιαστικά, πρόκειται για το τρίτο μακρύ αναπτυξιακό κύμα στη διάρκεια της νεώτερης οικονομικής μας ιστορίας. Έτσι, η χώρα μας μπήκε με το σπαθί της στη Λίγκα των ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών, ανανέωσε και ανέπτυξε τις εθνικές της υποδομές, βελτίωσε το βιοτικό της επίπεδο, αξιοποίησε τα οφέλη της μακράς οικονομικής μεγέθυνσης με διεύρυνση των δυνατοτήτων των πολιτών της και συγκριτικά με άλλες χώρες ή άλλες περιόδους στη χώρα μας το πέτυχε χωρίς σημαντικές κοινωνικές επιβαρύνσεις. **Η συνέχιση της εξέλιξης αυτής δεν είναι δεδομένη και προφανώς δεν μπορεί να διατηρηθεί αυτομάτως, χωρίς την κατάλληλη οικονομική και αναπτυξιακή πολιτική.**

Διαφαίνονται, ήδη **σημάδια αναπτυξιακής κόπωσης**, καθώς εξαντλείται η δυναμική και κυρίως το μοντέλο ανάπτυξης τομέων της ελληνικής οικονομίας που αποτελούσαν επί χρόνια σημαντικές πηγές ανάπτυξης και εισοδήματος όπως π.χ. ο τουρισμός, ο αγροτικός τομέας, η κλωστοϋφαντουργία, η ένδυση, ενώ ακόμη και ο δυναμικός τομέας των τροφίμων δείχνει σημεία στασιμότητας και μοιάζει να έχει φτάσει σε ένα αναπτυξιακό όριο. Αναμενόμενη είναι εξάλλου και η επιβράδυνση στον τομέα των κατασκευών. Η ελληνική οικονομία μετά από μια δεκαετή ανοδική πορεία φαίνεται να ασθμαίνει, να εμφανίζει σημεία **αναπτυξιακής εμπλοκής**.

Τα επείγοντα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα η οικονομική πολιτική δεν είναι μόνο μακρο-οικονομικά αλλά και μικρο-οικονομικά. Πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, που δραστηριοποιούνται σε κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που στήριξαν την ανάπτυξη για μεγάλες χρονικές περιόδους, δείχνουν να

υποφέρουν στον πεδίο των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων από το **σύνδρομο του εγκλωβισμού** (stuck in the middle ή stuck in between). «Είμαστε **ακριβότεροι από τους φθηνούς παραγωγούς και χειρότεροι από τους ποιοτικούς παραγωγούς**, τους οποίους έχουμε πλησιάσει ως προς το κόστος, χωρίς αυτό να δικαιολογείται από την αντίστοιχη βελτίωση ποιότητας»

Η **αναπτυξιακή απραξία** της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας σε συνδυασμό με την **καταστροφική λογιστική** της δήθεν δημοσιονομικής απογραφής που επιχείρησε για εσωτερική κατανάλωση αλλά με βαρύτατες και ανεξέλεγκτες επιπτώσεις για τη διεθνή θέση της χώρας, **έπιταχύνει τη διαδικασία επιβράδυνσης της ανάπτυξης και κατά μείζονα λόγο δεν μπορεί να δώσει μια νέα αναπτυξιακή ώθηση.**

Και όμως η οικονομία είναι σαν το ποδήλατο. Για να μην πέσει πρέπει να προχωρήσει. **Πρέπει να συνεχίσουμε να αναπτυσσόμαστε.** Τα τελευταία χρόνια λ.χ. θεωρούσαμε την οικονομική μεγέθυνση δεδομένη και μας απασχολούσε μόνον η διάχυση των ωφελειών της ανάπτυξης. Όμως αυτή η μεγέθυνση δεν είναι δεδομένη. Και προφανώς δεν μπορεί αυτομάτως να διατηρηθεί επ' άπειρον. Είναι προφανείς οι αρνητικές επιπτώσεις αν ο ρυθμός αύξησης του εθνικού προϊόντος δεν μπορέσει να διατηρηθεί και μειωθεί δραστικά ή σχεδόν μηδενιστεί. Και πρέπει η οικονομική και αναπτυξιακή πολιτική μέσα από τις κατάλληλες κατευθύνσεις, μεταρρυθμίσεις και μέτρα να μπορεί να απαλύνει τις συνέπειες και να δώσει μια νέα αναπτυξιακή ώθηση.

3. Οι αλλαγές είναι αναγκαίες για να διατηρήσει και να βελτιώσει η χώρα μας τη θέση της στον κόσμο

Την ίδια ώρα, η ελληνική κοινωνία μετά από μια περίοδο σημαντικών αλλαγών και σημαντικών προσπαθειών για τη επίτευξή τους με τη διεύθυνση των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ (ένταξη στην ΟΝΕ, εισαγωγή του ευρώ, μεταβατική αναστάτωση στη διάρκεια της κατασκευής των μεγάλων έργων υποδομής, ένταξη ενός εκατομμυρίου μεταναστών, νέος διεθνής προσανατολισμός της χώρας, βελτίωση των σχέσεων με τις γειτονικές χώρες κ.α.) δείχνει σημάδια κόπωσης και συντηρητικής διάθεσης. Φαίνεται ότι ως κοινωνικό σύνολο να μην επιθυμούμε- επί του παρόντος- άλλες αλλαγές. Επιβεβαιώνεται και εμπειρικά ότι «η Ελλάδα έχει προχωρήσει πιο μπροστά από τους έλληνες» (Γ. Βούλγαρης, έρευνα στάσεων και νοοτροπιών ΕΚΚΕ). Επιπροσθέτως, ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι διαφαίνεται σε ορισμένες περιπτώσεις μια δυσκολία κατανόησης από τον «συλλογικό κοινό νο» των εξελίξεων στο διεθνές περιβάλλον. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελούν οι αντιλήψεις που επικρατούν σε τμήματα του ευρύτερου τουριστικού τομέα στη χώρα μας. Γενικότερα, δεν πρέπει να μας διαφύγει το γεγονός ότι μεγάλες χώρες του τρίτου κόσμου (π.χ. Βραζιλία, Κίνα) έχουν αποδυθεί σε μια εύλογη και εντατική προσπάθεια να βελτιώσουν τη θέση τους στον διεθνή καταμερισμό εργασίας και ότι δεν αποτελεί προοδευτική πολιτική η «υπεράσπιση» αμυντικών προστατευτικών πολιτικών (π.χ. τεχνητή στήριξη αγροτικών προϊόντων) που διευκολύνουν τις ανεπτυγμένες χώρες αλλά καταδικάζουν στη φτώχεια τις αναπτυσσόμενες.

Ταυτόχρονα, φαίνεται να αναπτύσσεται- σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών ομάδων μια **ανασφάλεια σχετικά με το μέλλον**, είτε ως

προς τη δυνατότητα διατήρησης ενός υψηλότερου επιπέδου ζωής που έχει κατακτηθεί, είτε ως προς τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Δείχνουμε, ως κοινωνικό σύνολο να μην επιθυμούμε- επί του παρόντος- άλλες αλλαγές.

Και όμως, οι αλλαγές είναι αναγκαίες. Η χώρα μας δεν μπορεί να διατηρήσει τη θέση της και πολύ περισσότερο να τη βελτιώσει στον διεθνή καταμερισμό εργασίας, με αμυντικές προστατευτικές πολιτικές και με δραστηριότητες που βασίζονται στη φθηνή και εν πολλοίς ανειδίκευτη εργασία.

4. Η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας εξαρτάται εν πολλοίς από δημιουργικούς, μορφωμένους και υψηλής επαγγελματικής στάθμης ανθρώπους

Άλλωστε, σύμφωνα με νέες εξελίξεις και νέες θεωρήσεις της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, η ικανότητα μιας χώρας να είναι ανταγωνιστική και να ευημερεί στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον πηγαίνει πέρα από το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών και από τις ροές κεφαλαίων και επενδύσεων. Συνδέεται σε μεγάλο βαθμό και με την ικανότητα των χωρών να αναπτύξουν αλλά και να προσελκύσουν δημιουργικούς ανθρώπους. Πολλοί μιλούν για τις τρεις νέες κινητήριες δυνάμεις της οικονομικής ανάπτυξης:

- την τεχνολογία,
- το ταλέντο που εκφράζεται από δημιουργικούς και μορφωμένους με υψηλό επίπεδο δεξιοτήτων και υψηλής επαγγελματικής στάθμης ανθρώπους, και

- την **ανοιχτή και ανεκτική κοινωνία** που διευκολύνει την άνθηση της δημιουργικότητας, του πειραματισμού και της καινοτομίας.

Επομένως, οι έννοιες της **δημιουργικότητας**, της **υψηλής στάθμης και ειδίκευσης εργασίας**, της **καινοτομίας** και της **δυναμικής επιχειρηματικότητας υψηλών δυνατοτήτων** αποκτούν κεντρική σημασία για τη διαμόρφωση μιας νέας αναπτυξιακής πολιτικής για τη δημιουργική ανταγωνιστικότητα και τη συνέχιση της ανάπτυξης.

Με την προώθηση τέτοιων νέων προσεγγίσεων για την ανάπτυξη οι σκανδιναβικές χώρες είναι αυτές που ανταγωνίζονται τις ΗΠΑ και παρουσιάζουν το ενδιαφέρον χαρακτηριστικό -από τη σκοπιά μιας ριζοσπαστικής προοδευτικής πολιτικής- ότι επιχειρούν να συνδυάσουν την τεχνολογική και οικονομική επιτυχία με την κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα.

Ο στόχος της **συνέχισης της ανάπτυξης και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας σε συνδυασμό με τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και τη δημιουργία νέων και ποιοτικά καλύτερων θέσεων απασχόλησης** παραμένει στρατηγικά επίκαιρος για την ελληνική οικονομία.

Η υιοθέτηση ενός αναπτυξιακού μοντέλου **δημιουργικής ανταγωνιστικότητας** προϋποθέτει μια **συνθετότερη αξιοποίηση** των δύο βασικών **συγκριτικών πλεονεκτημάτων** της ελληνικής οικονομίας: του φυσικού **κλίματος** και του **ανθρώπινου δυναμικού**

Η πολιτική για την επένδυση στον άνθρωπο πρέπει να εντάσσεται στην ευρύτερη πολιτική για την ανάπτυξη και τη δημιουργική ανταγωνιστικότητα, για την αξιοποίηση της γνώσης ως πρωταρχικής πηγής οικονομικής παραγωγικότητας. Πρέπει να συμβάλλει στη διαμόρφωση προϋποθέσεων για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας ως κοινωνικής διεργασίας, καθώς και για την ανάπτυξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας

Ταυτόχρονα, η πολιτική για την ανάπτυξη νοείται ως μια διεργασία επέκτασης των πραγματικών ελευθεριών που απολαμβάνουν οι άνθρωποι. Επομένως, σκοπεύει στη διαμόρφωση προϋποθέσεων για την ενίσχυση της πρόσβασης και της συμμετοχής π.χ. στην εκπαίδευση, στις νέες τεχνολογίες κ.λπ. (π.χ. κοινωνικές δεξιότητες για όλους και ψηφιακός εναλφαβητισμός, αποφυγή ψηφιακού αποκλεισμού)

5. Γενικότερες προϋποθέσεις και αναγκαίες μεταρρυθμίσεις για την υιοθέτηση ενός μοντέλου δημιουργικής ανταγωνιστικότητας

Η υιοθέτηση και κυρίως η προώθηση ενός μοντέλου δημιουργικής ανταγωνιστικότητας συνδέεται με ορισμένες κρίσιμες προϋποθέσεις:

- Καθοριστική για την προώθηση ενός τέτοιου μοντέλου είναι η αξιοποίηση των ωφελειών παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας από τη **διάχυση των νέων τεχνολογιών**, που άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχουν ήδη απολαύσει. Ιδιαίτερη σημασία έχει η αξιοποίηση των τεχνολογιών αυτών στη **βελτίωση των μεθόδων διοίκησης-διαχείρισης της δημόσιας**

διοίκησης (κεντρικής, περιφερειακής), της αυτοδιοίκησης και της ελληνικής επιχείρησης. Η Ελλάδα χρειάζεται να κάνει πολλά βήματα στην κατεύθυνση της αποτελεσματικότερης διοίκησης των οργανωτικών δομών της οικονομίας, των επιχειρήσεων και των άλλων οικονομικών θεσμών (Επιμελητηρίων, Εταιρειών Ανάπτυξης της ΤΑ κλπ.).

- Σε μια τέτοια προοπτική, ιδιαίτερη σημασία αποκτάει η **ορθολογική αξιοποίηση και χρήση πόρων** σε όλα τα επίπεδα. Δεν φτάνει να ξοδεύεις σημαντικά ποσά, αλλά σημασία έχει αν οι δαπάνες συνδέονται με αποδοτικό και αποτελεσματικό τρόπο με την επίτευξη συγκεκριμένων οικονομικών και κοινωνικών στόχων. **Η έννοια της αποδοτικής και αποτελεσματικής χρήσης των δημοσίων δαπανών** και η σύνδεση τους με την **ποιότητα** και το μέγεθος του παραγόμενου αποτελέσματος είναι καθοριστική.
- Έμφαση στις ανάγκες των χρηστών και στην ποιότητα των παραγομένων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών. Στο επίκεντρο των προσπαθειών βρίσκεται **ο χρήστης** και η **ποιοτική παραγωγή**. **Η ποιότητα είναι η βάση όλων των αξιών της σύγχρονης ζωής** και δεν πρέπει η χώρα μας να την υποβαθμίσει, θεωρώντας την ακόμα πολυτέλεια.
- Ανάδειξη της **περιβαλλοντικής διάστασης** κάθε δραστηριότητας και αξιοποίησής της ως στοιχείου **ποιοτικής αναβάθμισης** παραγωγής και ως σημαντικού τομέα νέων οικονομικών δραστηριοτήτων που προσφέρουν θέσεις εργασίας και εισοδήματα.
- Αναγκαία είναι ακόμη, η μετατόπιση της έμφασης **από τις υποδομές-** που εν πολλοίς έχουν δημιουργηθεί- **στο**

παρεχόμενο απ' αυτές περιεχόμενο, στις παρεχόμενες υπηρεσίες.

- Η ανάδειξη της περιφερειακής διάστασης της ανταγωνιστικότητας είναι αναγκαστική, μια και παράλληλα με τον ανταγωνισμό των κρατών και των επιχειρήσεων όλο και περισσότερο αναδύεται ο ανταγωνισμός των περιφερειών. Η Ελλάδα των περιφερειών δραστηριοποιείται μέσα στην Ευρώπη των περιφερειών. Η εξέλιξη αυτή απαιτεί μια συντονισμένη αποκεντρωμένη αναπτυξιακή στρατηγική και πρακτική που θα λαμβάνει υπόψη της και θα αξιοποιεί τις ιδιαιτερότητες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιφέρειας.
- **Επενδύσεις στην έρευνα και προώθηση μηχανισμών αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της ερευνητικής προσπάθειας τόσο από τον δημόσιο τομέα όσο και από τις επιχειρήσεις**

Γενικότερα, η προώθηση αυτού του μοντέλου δημιουργικής ανταγωνιστικότητας συνεπάγεται ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στη λειτουργία σημαντικών τομέων της οικονομίας, του κράτους και της κοινωνίας. Η αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών προϋποθέτει και συνεπάγεται συνοδευτικές οργανωτικές και θεσμικές αλλαγές κυρίως δε αλλαγές νοοτροπιών, αντιλήψεων και τρόπων εργασίας στο δημόσιο τομέα, αλλά και στις επιχειρήσεις. Η μεταρρυθμιστική πολιτική απαιτεί αναδιατάξεις οικονομικών και κοινωνικών ωφελειών. Οδηγεί σε υποστήριξη αυτών που πραγματικά έχουν ανάγκη. Συμβάλλει στη μετατόπιση πόρων προς δημόσιες λειτουργίες έναντι στενών πελατειακών και ιδιωτικών μεταβιβάσεων.

6. Αναγκαίες οι σημαντικές αλλαγές στην εκπαίδευση ως προς το περιεχόμενο, την καλλιέργεια συμπληρωματικών δεξιοτήτων, τον τρόπο εργασίας, τους ανοιχτούς ορίζοντες και την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας.

Η παιδεία και η εκπαίδευση είναι αναμφίβολα η σοβαρότερη επένδυση στον άνθρωπο. Η επένδυση αυτή λειτουργεί μακροπρόθεσμα αναπτυξιακά.

Στο παρελθόν, οι άνθρωποι αποκτούσαν γνώσεις και δεξιότητες μέσω μιας γραμμικής διεργασίας, που οδηγούσε από τη βασική εκπαίδευση σε πιο εξειδικευμένη γνώση και μετά στη δουλειά. Σήμερα, όχι μόνον έχουν αυξηθεί τα επίπεδα εκπαίδευσης και γνώσης, αλλά και τα είδη της γνώσης. Σήμερα το ζητούμενο- σε συνθήκες γρήγορης εξέλιξης και αύξησης του αποθέματος της γνώσης αλλά και γρήγορης απαξίωσης σημαντικού όγκου της- είναι η διαμόρφωση των προϋποθέσεων, του κλίματος και των θεσμών και των μηχανισμών για την απόκτηση ενός κατάλληλου συνδυασμού γενικής παιδείας, βασικής και εξειδικευμένης γνώσης, αλλά και η καλλιέργεια ενός κριτικού, ανοιχτού και φιλικού στην καινοτομία τρόπου σκέψης και σύγχρονης οργάνωσης της εργασίας με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και την απόκτηση δεξιοτήτων (τεχνικών και άλλων) η σπουδαιότερη από τις οποίες είναι **να μαθαίνει πως να μαθαίνει.**

Στη χώρα μας στον χώρο της εκπαίδευσης δημιουργήθηκαν την τελευταία δεκαετία πολύ σημαντικές υποδομές (ηλεκτρονικές, υλικές και άυλες), διαμορφώθηκαν νέες κατευθύνσεις και αναπτύχθηκαν νέες δραστηριότητες, ενώ ιδιαίτερη ώθηση έδωσαν π.χ. στην Ανώτατη Εκπαίδευση -παρά τα όποια προβλήματα- θεμελιακές μεταρρυθμίσεις (π.χ. νόμος πλαίσιο για ΑΕΙ) καθώς και η διασύνδεση του ελληνικού

πανεπιστημιακού και ερευνητικού δυναμικού με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές επιστημονικές κοινότητες. Σήμερα, όμως, απαιτείται μια νέα μεταρρυθμιστική πνοή για σημαντικές αλλαγές στο περιεχόμενο, τον τρόπο διδασκαλίας και τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος.

6.1. Το εκπαιδευτικό σύστημα- σε όλες τις βαθμίδες του- έχει ανάγκη από συνεχή προσαρμογή, αναζωογόνηση και ένα μεγάλο ποιοτικό άλμα στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου μόρφωσης και γενικότερης παιδείας για όλους τους πολίτες. Συστηματική καλλιέργεια της δημιουργικότητας, του πειραματισμού και της καινοτομίας
- Αποτελεσματικότερη σύνδεση των εκπαιδευτικών θεσμών με τις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας, της οικονομίας, της αγοράς εργασίας και της δια βίου μάθησης.
- Καλύτερη διασύνδεση σε κάθε βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις, καλλιέργεια της εξωστρέφειας, εκμάθηση ευρωπαϊκών και άλλων γλωσσών ιδίως των γειτονικών μας χωρών, δημιουργία δικτύων επικοινωνίας με αντίστοιχες εκπαιδευτικές κοινότητες στην Ευρώπη και τον κόσμο, ανάδειξη της αξίας της διαφορετικότητας και της πολυπολιτισμικότητας. Καλλιέργεια της ταυτότητας του ευρωπαίου πολίτη με ταυτόχρονη ανάδειξη της ιδιαίτερης εθνικής και πολιτισμικής μας ταυτότητας,
- Εμπέδωση της κουλτούρας της αξιολόγησης και ενός κλίματος πραγματικής εμπιστοσύνης στα αποτελέσματά της.
- Δημιουργία προϋποθέσεων για την ανάπτυξη μιας διεργασίας κοινωνικής εκμάθησης (μορφές κοινωνικού διαλόγου,

δημόσιας διαβούλευσης, «δεν ανακαλύπτουμε τον τροχό», μαθαίνουμε και από τους άλλους και από τα λάθη μας»).

- Καλλιέργεια της αξίας του εθελοντισμού και του κοινωνικού ακτιβισμού.
- Καλλιέργεια κοινωνικών, οικονομικών, οργανωτικών, διοικητικών, επιχειρηματικών κ.α. δεξιοτήτων απαραίτητων για την μελλοντική εργασία και τη ζωή.
- Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στη διδασκαλία της ιστορίας που θα βασίζεται στα πορίσματα των σύγχρονων ιστορικών ερευνών με στόχο την καλλιέργεια και την εμπέδωση μιας ιστορικής αίσθησης των πραγμάτων ως υπόβαθρο για την κατανόηση της κοινωνικής και οικονομικής εξέλιξης από τους πολίτες. Η σημερινή πραγματικότητα δεν είναι ένα «απέραντο παρόν» όπως πολλές φορές προσπαθούν να μας πείσουν με την πρακτική τους πολλά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Η κάθε κοινωνία και ο κόσμος έχουν παρελθόν, παρόν και μέλλον. Εκτός από το εφήμερο και το συγκυριακό υπάρχει και το διαχρονικό και η μακρά διάρκεια.

Στο πλαίσιο αυτό, βασικές προτεραιότητες είναι:

- Η προώθηση του **δημιουργικού σχολείου (για ένα δημιουργικό έθνος)**. Το εγχείρημα αυτό ξεκίνησε το **ΠΑΣΟΚ** και έχει ως **βάση** το νέο παιδαγωγικό σύστημα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης με την εισαγωγή της **διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης** που καλλιεργεί στον μαθητή το ενδιαφέρον, τη βιωματική μάθηση, την πρωτοβουλία, την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα, τη συλλογικότητα, αξίες, στάσεις και δεξιότητες κάθε μορφής (κοινωνικές, τεχνικές, διοικητικές κ.α.) και δίνει στον εκπαιδευτικό

μεγαλύτερη παιδαγωγική ελευθερία, πρωτοβουλιακή δράση και δημιουργικότητα. Η όλη προσπάθεια ξεκινάει από το νηπιαγωγείο. Η υποχρεωτική εκπαίδευση επεκτείνεται με παιδαγωγικά κριτήρια στα 11 χρόνια. .

- Η καθιέρωση ενός αξιόπιστου, κοινωνικά δίκαιου και εκπαιδευτικά αποτελεσματικού συστήματος εισαγωγής στην **Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** που στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία παραμένει μεγάλο ζητούμενο. Πριν από οποιοσδήποτε αλλαγές χρειάζεται μια σοβαρή συζήτηση για τη νηφάλια αξιολόγηση του έως σήμερα εφαρμοζόμενου συστήματος για να **διατηρηθούν τα στοιχεία που το έχουν καταξιώσει** ως ένα από τα ελάχιστα αδιάβλητα συστήματα επιλογής ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και **για να αλλάξει και να μην ταυτίζεται το εξεταστικό πρόβλημα με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας.** Η συζήτηση αυτή είναι ανάγκη να ενταχθεί σε ένα γενικότερο διάλογο που θα αφορά **τα ουσιώδη:** την ποιότητα σπουδών, την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών μονάδων και του εκπαιδευτικού έργου, την πιστοποίηση των τίτλων, τη σύνδεση της εκπαίδευσης με τις ανάγκες της κοινωνίας, της εργασίας, της οικονομίας. **Το εξεταστικό θα πρέπει να είναι η κατάληξη και όχι το ξεκίνημα.** Η αποσπασματική τροποποίησή του όχι μόνο δεν βελτιώνει, αλλά καταλήγει σε αντιφάσεις που ταλαιπωρούν μαθητές και εκπαιδευτικούς.
- **Ανάδειξη του ρόλου και της ποιότητας της παρεχόμενης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης:** Στο πλαίσιο της τόνωσης του επαγγελματικού προσανατολισμού ειδική βαρύτητα έχει η Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση της οποίας η συμβολή στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας είναι αδιαμφισβήτητη. Χρειάζεται να αναβαθμισθεί ο εκπαιδευτικός ρόλος των Τεχνικών

Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων, να εξορθολογισθούν οι ειδικότητές της, να εναρμονιστεί με το σύστημα κατάρτισης, ενώ πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβαση των μαθητών της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και στα Πανεπιστήμια. Στην κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να υπάρχουν δύο κύκλοι σπουδών στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια. Ο πρώτος κύκλος σπουδών μπορεί να είναι ένας συνδυασμός μαθημάτων Τεχνικής Κατεύθυνσης και Γενικής Παιδείας. Ο δεύτερος κύκλος μπορεί να έχει δύο στάδια: δίχρονο επαγγελματικό υποχρεωτικό και στάδιο προετοιμασίας, διάρκειας ενός έτους, για τα τριτοβάθμια ιδρύματα.

- **Δημιουργική, αναζωογονημένη και αποτελεσματική τριτοβάθμια εκπαίδευση** με αδιαπραγμάτευτο στόχο τη διατήρηση του **ακαδημαϊκού χαρακτήρα** της και της **ποιότητάς** της, με **αξιοποίηση των υποδομών** που έχουν δημιουργηθεί, με βελτίωση της λειτουργίας των ΑΕΙ και ΤΕΙ, με **αναγκαίες αλλαγές** στην οργάνωση, τις μεθόδους διδασκαλίας, στις κατευθύνσεις και το περιεχόμενο σπουδών. Εξορθολογισμός και εδραίωση υψηλής στάθμης μεταπτυχιακών σπουδών με την προσέλκυση και ξένων φοιτητών- όπως και προπτυχιακών- σε αγγλόφωνα Τμήματα. Αξιοποίηση στα ελληνικά πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα- με την υιοθέτηση ευέλικτων σχημάτων μονιμότερης και μερικής απασχόλησης- διακεκριμένων πανεπιστημιακών και ερευνητών (ελλήνων και άλλων εθνικοτήτων) Αξιοποίηση των ΑΕΙ και των ΤΕΙ και των υποδομών τους στη δια βίου μάθηση, στην εξειδικευμένη κατάρτιση, στη μαζική διάχυση των τεχνολογιών της πληροφορικής και του Διαδικτύου στις τοπικές κοινωνίες, στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ενίσχυση της συνεργασίας των ΑΕΙ

με τα ερευνητικά κέντρα και με τους παραγωγικούς και κοινωνικούς φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τόνωση της εφαρμοσμένης αλλά και της βασικής έρευνας, για την παραγωγή σύγχρονης γνώσης. **Αναγνώριση του status του μεταπτυχιακού και μεταδιδακτορικού ερευνητή** που συμβάλλει ουσιαστικά στην εθνική ερευνητική προσπάθεια. Ενθάρρυνση των επιστημονικών ανταλλαγών. Σταδιακή προώθηση της **οικονομικής και διοικητικής αυτοτέλειας των ΑΕΙ** στο πλαίσιο της χρηματοδότησής τους μέσα σ'ένα εθνικό σύστημα στόχων και δεσμεύσεων, εξορθολογισμένη ανανέωση του επιστημονικού προσωπικού και εμπλουτισμός των ΑΕΙ με νέους άξιους αλλά και δακεκριμένους επιστήμονες.

- Συστηματική ενίσχυση, ενδυνάμωση, αξιοποίηση και διεύρυνση του **ερευνητικού δυναμικού** της χώρας. Τόνωση της ερευνητικής δραστηριότητας στα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα, κινητικότητα και συνεργασία των ερευνητών, ενίσχυση της προσέλευσης και ανάπτυξης του ερευνητικού δυναμικού και από τις επιχειρήσεις. Τόνωση της συνεργασίας του ερευνητικού δυναμικού της χώρας με τις επιχειρήσεις. Αναγνώριση του status των ερευνητών- μεταπτυχιακών και μεταδιδακτορικών- μη μελών ΔΕΠ στα Πανεπιστήμια που συμβάλλουν ουσιαστικά στην ερευνητική προσπάθεια.
- **Συντονισμένη και συστηματοποιημένη δια βίου μάθηση** για την αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου των πολιτών της χώρας, για την απόκτηση των αναγκαίων κοινωνικών, διοικητικών, οικονομικών και τεχνικών δεξιοτήτων, για τον μαζικό ψηφιακό αλφαριθμητισμό, για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, για τη μαζική ευαισθητοποίηση και ενημέρωση σε

μεγάλα θέματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες (π.χ. περιβάλλον, κοινωνικές επιπτώσεις της τεχνολογίας κ.α.) με στόχο την ενεργοποίηση και τη συμμετοχή του.

- **Αποτελεσματικό και αποδοτικό σύστημα κατάρτισης**, ενταγμένο στη γενικότερη προσπάθεια της δια βίου μάθησης με έντονο προσανατολισμό στις **πραγματικές και αναδυόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας**, σε εθνικό αλλά και σε τοπικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, ειδική προσπάθεια με την αξιοποίηση όλων των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών φορέων που μπορούν να συνεισφέρουν αλλά και προσέλκυση ικανών και έμπειρων εκπαιδευτών.
- Καλύτερη οργάνωση της **διαπολιτισμικής εκπαίδευσης**, ουσιαστικότερη αναπτυξιακή συμβολή των οικονομικών μεταναστών, ομαλή ένταξή τους στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας, δυνατότητα πρόσβασης τους στην ελληνική παιδεία και γλώσσα.
- Ειδική και ουσιαστική φροντίδα για την **εκπαίδευση, την κατάρτιση, την υποβοήθηση ένταξης στην αγορά εργασίας και τη διευκόλυνση της συμμετοχής στην απασχόληση** όλων όσοι **απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό** (μετανάστες, άτομα με αναπηρία, νέοι, μεσήλικες άνεργοι, γυναίκες). Ειδικότερα, ευρύ φάσμα παρεμβάσεων και εξειδικευμένων δράσεων για άτομα με αναπηρία (ΑΜΕΑ).